

גְּמָרָא. כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא יֵאָכֵל בְּגִדֵי הָרֶךְ בְּצִלֵּי – ואף שבשור הגדול לא היה נאכל על ידי צליה, כיון שעל ידי שליקה נאכל, נחשב בשור, ונאכל בגדי על ידי צליה (מאירי).

גִּידִין שְׁסוּפִין לְהִקְשׁוֹת – גידי צואר של גדי וטלה, שהם רכים, וסופם להקשות לכשיגדל (רש"י). [ומדובר בגידי צואר של גדי שאינו בן שנה, שהם רכים וראויים לאכילה, ומה שאמרו בגמ' לעיל (פג, ב) שגידי צואר אינם ראויים לאכילה, מדובר בגדים של גדי בן שנה (מרומי שדה)]. ויש שפירשו, שמדובר בגידי השדרה, אבל גידי צואר אינם ראויים לאכילה (תוס' ד"ה גידין).

דְּרָמָא לָךְ הָא לֹא חֵשׁ לְקַמְחִיהּ, למה שיוצא מטיחנתו, אם קמח חטיף, או פסולת, כלומר, אינו חש למה שמדבר, ומוציא מפיו דברים שאינם (ע"פ רש"י כאן, ורש"י סוכה נד, א ד"ה דלא, ויבמות מב, ב ד"ה לא חש. וראה גם הערות להגר"ש אלישיב). ויש שפירשו, אכילתו של זה להפסד הולכת, שאינו עוסק בתורה כראוי (רבנו חננאל; ערוך ערך קמח, בפ' ראשון).

מִשְׁנָה. הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֵצִים בְּפֶסַח הַטְּהוֹר הָרִי זֶה לֹקֵחַ אֲרֻבָּעִים – ואינו חייב עד שישבור כשיעור חגירת ציפורן (ראה חולין יז, ב). ויש שסובר, שאינו חייב עד שישבור לגמרי את העצם (מאירי שם יח, א ד"ה כשם, בשם יש אומרים. וראה שבת הלוי דלהלן, שצידד שהיתה למאירי גירסא אחרת בגמ'. וראה גם ירושלמי פסחים ז, יא), שלדעתו גדר הלאו הוא שלא לעשות 'מעשה שבירה', ודוקא בשבירה גמורה, נחשב 'מעשה שבירה' [והמ"ד בגמ' ששיעורו בחגירת ציפורן, סובר שגדר הלאו הוא שלא לעשות מעשה הפוגם בשלימות העצם, ובשיעור חגירת ציפורן כבר נחשב שהעצם אינה שלימה] (ע"פ קונטרסי שיעורים [לר"י גוסטמאן] נדרים כד, ז, ושבת הלוי ח"ה קונטרס המצוות ו, ג).

אֶבֶל הַמּוֹתֵר בַּטְּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בְּטָמָא אֵינוֹ לֹקֵחַ אֶת הָאֲרֻבָּעִים – ומכך שהמשנה כתבה דינים אלו יחד, משמע שכשם שהמותיר בטהור עובר באיסור [ורק אינו לוקה], כך השובר בטמא עובר באיסור, ואיסור זה הוא מדרבנן, גזירה אטו השובר בטהור (שפת אמת). ויש שהסתפק בדיון זה, האם השובר בטמא עובר על איסור דרבנן (מנחת חינוך מצוה טז אות ב).

גְּמָרָא. רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – לא מטעם זה הוא פטור (רש"י חולין פג, א ד"ה לא), שאינו עיקר, שכן לאו שניתק לעשה לוקים עליו (ע"פ רש"י מכות ד, ב ד"ה לא, לפי גירסת כ"י, הובא במהד' עוז וחדר, ורש"י סנהדרין סג, ב ד"ה לא מן, ויבין שמועה סוף כלל קפה, ומלא הרועים ערך לאו הניתק לעשה, ט, בדעתו). ויש שפירשו, שרבי יעקב מודה שאין לוקים על לאו הניתק לעשה, ומה שאמר 'לא מן השם הוא זה', כוונתו שכאן אין צריך לטעם זה, שהרי בלאו הכי אין לוקים על לאו זה, כיון שהוא לאו שאין בו מעשה (יבין שמועה שם, בדעת תוס' תמורה ד, ב ד"ה כתנאי. וראה גם ריטב"א שבעות ג, ב).

וְלֹא מִיֵּלָה שְׁלֹא בְּזִמְנָה הַבָּאָה מִקֵּל וְחוֹמֶר, שלא נאמר שתדחה מילה שלא בזמנה שבת מקל וחומר, ומה צרעת שדוחה את העבודה שדוחה שבת, מילה דוחה אותה [שאפילו אם יש צרעת במקום המילה, מל וקוצץ הנגע], שבת שנדחת מפני העבודה, קל וחומר שמילה דוחה אותה, והשמיענו שמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, הואיל ואפשר להשהותה ולמול למחר. וכן שריפת נותר אינה דוחה שבת, הואיל ואפשר להשהותה ולשרוף למחר (רש"י. וראה תוס' ד"ה ולא). ואף שאם לא מל בזמנו עובר בעשה בכל רגע, ונאמר ידחה העשה את הלא תעשה של שבת, זה אינו, שדין עשה דוחה לא תעשה אינו מחמת שעובר על עשה, אלא מחמת ביטול העשה, וכיון שגם כשימול למחר יתקיים העשה ולא יתבטל, אין אומרים בזה עשה דוחה לא תעשה (דבר אברהם ב, ד, ט. וראה שם, יא).

רַב אֲשִׁי אָמַר שֶׁתּוֹן דְּיוֹם טוֹב עֲשֵׂה הוּא וְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה. וְחֻזְקִיהּ, אֲבִי וְרַבָּא, לֹא תִירְצוּ כֵן, שִׁלְדַעְתִּים מִלֵּאכְתָּ יוֹם טוֹב אֲסוּרָה בְּלֹא בִלְבָד (רַמְבַּ"ן וְרַשְׁבַּ"א שֶׁבֶת כִּד, ב. וְרַבָּא בְּתוֹס' ד"ה וְלֹא, שֶׁרַבָּא מוֹדֵה לִב אֲשִׁי, וְלִכְן הוֹצִיר לְקַל וְחוֹמֶר, וְרַבָּא עוֹד בְּרַאשׁוֹנִים שֶׁם).

מִשְׁנָה. כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל יֵאָכֵל בְּגִדֵי הָרֶךְ, אֲבֵל מַה שְּׂאִינוֹ נאכל בשור הגדול, אין נמנים עליו בגדי של קרבן פסח, שאע"פ שכעת הוא רך, סופו להקשות (רש"י). וכוונת המשנה שאי אפשר להמנות רק על חלק שאינו נאכל בשור הגדול, אבל מי שנמנה על כל הגדי, יכול לאכול ממנו גם דבר שאינו נאכל בשור, ואינו נחשב שנאכל 'שלא למנוי' (מנחת שלמה).

והמשנה נקטה לשון 'כל הנאכל בשור הגדול', אף שגם גדי סופו להקשות ולהיות עז, משום שאילו היתה נוקטת לשון 'כל הנאכל בעז' וכו', היינו אומרים שאותם אברים שאפשר לאוכלם בעז על ידי שליקה, יאכלו בגדי הרך, וכיון שאין הדין כן [שהרי שליכת אברי העז מרככת אותם אע"פ שהינם קשים ביותר ואינם נחשבים אוכל], נקטה המשנה לשון 'כל הנאכל בשור', שאברי השור הינם קשים מאד ואפילו שליקה אינה מרככת אותם (צל"ח בדעת רש"י. וראה להלן שיש סוברים ששליקה מועילה גם לאברי השור).

ויש שפירשו, שהנדון במשנה אינו מהם האברים שנחשבים בשור ונימנים עליהם, אלא אלו אברים נחשבים בשור ואין איסור 'שבירת עצם' באכילתם, והכלל הוא, שאברים שאינם ראויים לאכילה בשור הגדול גם לאחר הבישול, נחשבים 'עצם', ואסור לאוכלם בגדי הרך, ואברים שנאכלים בשור הגדול לאחר הבישול, מותר לאוכלם בגדי הרך לאחר צלייתו (רמב"ם קרבן פסח י, ט. וראה ראב"ד שם).

וְרִאשִׁי כְּנָפִים – סחוסים שבראש העצם הרחבה של הכתף (רש"י). ויש שפירשו, גידים קשים שסביב הפרקים, שהפרקים נקשרים באותם גידים (פי"מ להרמב"ם ז, א).